

การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อจัดการขยะชุมชน
กรณีศึกษาตำบลศิระจรเข้ น้อย อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ
Participative Communication for Community Waste Management :
The Case Study of Tambon Srisa-Jorake-Noi, Bangsaothong District,
Samutprakan Province

รัตนา ทิมเมือง*, สรวลสรศักดิ์ พจนอารี
 คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
 *Email : rattanatmm@gmail.com

บทคัดย่อ

สถานการณ์และการจัดการขยะของตำบลศิระจรเข้ น้อย ผลการสำรวจก่อนดำเนินโครงการ ร้อยละ 50.5 เห็นว่าการจัดการขยะเป็นหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล ร้อยละ 44.5 ทั้งขยะรีไซเคิลในถังขยะของ อบต. เมื่อดำเนินโครงการได้ใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อจัดการขยะชุมชนตำบลศิระจรเข้ น้อย คือ (1) สร้างความร่วมมือกับองค์กรภายในพื้นที่และภายนอกพื้นที่ (2) ใช้รูปแบบธนาคารขยะออมทรัพย์เป็นเครื่องมือจัดการขยะชุมชน (3) ตั้งคณะกรรมการบริหารธนาคารขยะออมทรัพย์ กำหนดบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ (4) การสื่อสารของคณะกรรมการธนาคารขยะออมทรัพย์ใช้การสื่อสารแนวราบ เสมอภาคและมีส่วนร่วม (5) ใช้สื่อช่วยสร้างการรับรู้เรื่องธนาคารขยะออมทรัพย์ (6) ใช้กิจกรรมอบรมสื่อสารกับเยาวชนเรื่องการคัดแยกขยะและธนาคารขยะออมทรัพย์ หลังดำเนินโครงการ พบว่า สมาชิกมีส่วนร่วมด้านการดำเนินงานธนาคารขยะออมทรัพย์ โดยร้อยละ 76.2 สมัครสมาชิกและนำขยะที่คัดแยกมาฝากธนาคารขยะออมทรัพย์ ชักชวนให้คนในชุมชนสมัครเป็นสมาชิกธนาคารขยะออมทรัพย์ ร้อยละ 28.6 ด้านผลประโยชน์และการติดตามประเมินผล ร้อยละ 57.1 มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการขายขยะรีไซเคิล และมีปริมาณขยะในครัวเรือนลดลงร้อยละ 30.9 ผลกระทบจากการตั้งธนาคารขยะออมทรัพย์ สมาชิกมีความเห็นระดับมาก ด้านเป็นตัวอย่งที่ดีแก่ชุมชนอื่น (ค่าเฉลี่ย=3.88) ชุมชนสามารถจัดการสิ่งแวดล้อมด้วยคนในชุมชน (ค่าเฉลี่ย=3.76) ลดปริมาณขยะในครัวเรือน (ค่าเฉลี่ย=3.74) และสร้างจิตสำนึกคัดแยกขยะ (ค่าเฉลี่ย=3.74)

คำสำคัญ : การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม การจัดการขยะชุมชน ธนาคารขยะออมทรัพย์
 ตำบลศิระจรเข้ น้อย

Abstract

Situation and waste management of Srisa Jorake-Noi before the project found that 50.5% thought that community waste management is the responsibility of Tambon Administration. For recyclable waste, 44.5% of respondents said they dumped it in the Tambon Administration garbage bin. The Patterns of Participatory Communication for Srisa Jorake-Noi Community Waste Management. The research found that there were several communication patterns as follows: (1) cooperation with organizations inside and outside community area to work together, (2) creation of waste saving bank to be the tool of community waste management, and participating bank clients receive dividends, (3) selecting board members of the waste Saving Bank from participating community representatives and assigning their roles and responsibilities, (4) the communication pattern of these bank board members is friendly, horizontal, with equal participation from every party concerned. (5) utilizing media to raise awareness of the waste saving bank, (6) using training activities to communicate with young people in community about waste separation and waste saving bank. Impacts of participatory communication for waste management in the form of waste saving bank found that 76.2% signed up to be members of the bank and sold their separated waste to the bank while 26.8% persuaded other people in the community to apply to be members of the bank. For benefits and evaluation, the study found that 57.1% earned more income from selling recyclable waste and 30.9% could reduce their household waste. The bank members thought that the benefits and the impacts were very favorable at high level in the following areas. It is a good example for other communities ($\bar{x} = 3.88$). The community can manage its environment by their own people ($\bar{x} = 3.76$). The community can reduce their household waste ($\bar{x} = 3.74$) and the project helped raise the consciousness of the people in the community to separate their waste ($\bar{x} = 3.74$).

Keywords : Participative Communication, Community Waste Management, Waste Saving Bank, Tambon Srisa-Jorake-Noi

บทนำ

กรมควบคุมมลพิษ (2559) รายงานว่าจังหวัดที่มีปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนเกิดขึ้นต่อวันสูงสุด 5 อันดับแรก ได้แก่ กรุงเทพมหานคร ชลบุรี นครราชสีมา สมุทรปราการ และขอนแก่น กล่าวได้ว่าจังหวัดสมุทรปราการกำลังประสบปัญหาวิกฤติด้านขยะมูลฝอย ปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในจังหวัดสมุทรปราการ หน่วยงานท้องถิ่นจะเป็นผู้เก็บรวบรวมและขนส่งไปดำเนินการกำจัด ปัญหาด้านการจัดการขยะมูลฝอยที่พบส่วนใหญ่ คือ ขยะตกค้างในชุมชนที่เข้าไม่ถึง รวมทั้งการจัดเก็บขยะไม่ทันเวลา ไม่มีระบบการคัดแยกขยะ ไม่มีสถานที่ทิ้งขยะหรือสถานที่กำจัดขยะเป็นของตนเอง ประชาชนยังขาดจิตสำนึกในการทิ้งขยะและความรู้ในการคัดแยกมูลฝอย

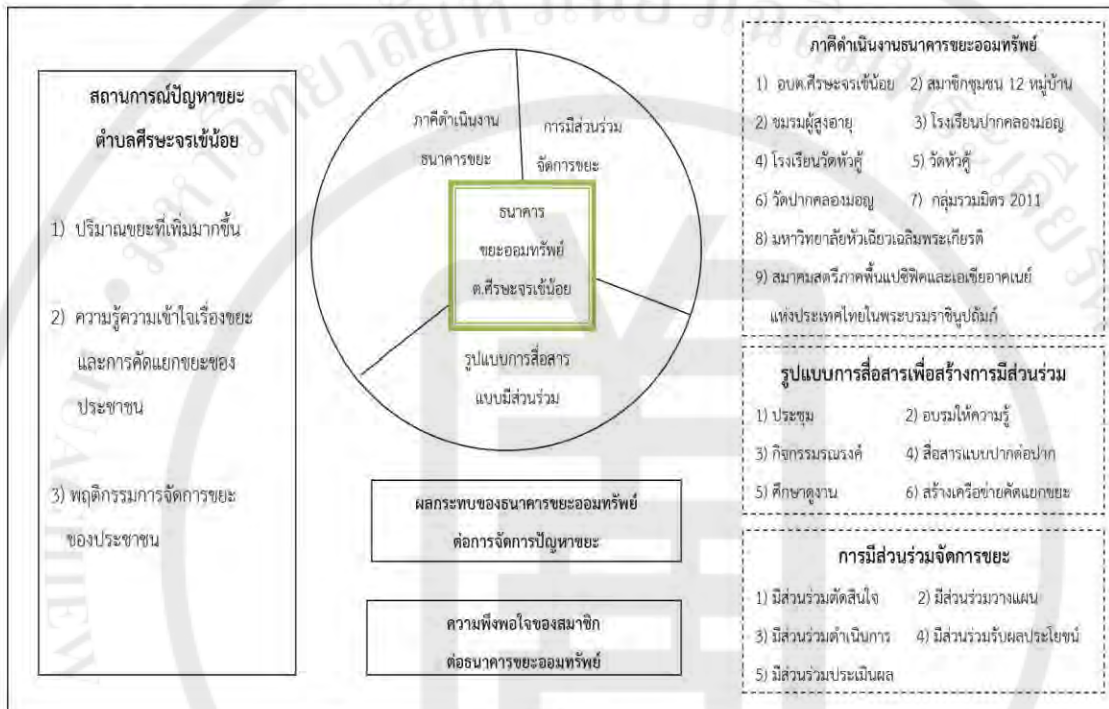
ตำบลศีรษะจรเข้น้อย อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ มีประชากรประมาณ 9,604 คน จากจำนวนครัวเรือน 6,127 ครัวเรือน (องค์การบริหารส่วนตำบลศีรษะจรเข้น้อย, 2559 : ออนไลน์) จากรายงานการจัดการขยะของจังหวัดสมุทรปราการพบว่า มีปริมาณขยะในพื้นที่ประมาณ 6 ตันต่อวัน และมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น การแก้ปัญหาเรื่องขยะของชุมชนโดยเฉพาะการคัดแยกขยะเพื่อนำกลับมาใช้ประโยชน์เป็นเรื่องที่ต้องให้ความสำคัญและสื่อสารอย่างต่อเนื่อง คณะผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา “การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อจัดการขยะชุมชน กรณีศึกษาตำบลศีรษะจรเข้น้อย อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ” โดยใช้รูปแบบการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์และการจัดการขยะ การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อจัดการขยะชุมชน ศึกษาความพึงพอใจของสมาชิกที่มีต่อธนาคารขยะออมทรัพย์ และศึกษาผลกระทบของธนาคารขยะออมทรัพย์ที่มีต่อการจัดการขยะชุมชนตำบลศีรษะจรเข้น้อย อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ

ทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม การสื่อสารแบบการมีส่วนร่วม (Participatory Communication) เป็นแนวคิดที่ผสมผสานระหว่างแนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมและแนวคิดเรื่องการสื่อสาร นิยามของสหประชาชาติ (1983) ระบุว่า การมีส่วนร่วม (Participation) คือกิจกรรมที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอนของการดำเนินโครงการ การมีส่วนร่วมของประชาชนเริ่มต้นจากการเข้าร่วมกิจกรรมที่แต่ละคนมีผลประโยชน์เกี่ยวข้องหรือสนใจ กิจกรรมที่มีส่วนร่วมต้องสัมพันธ์กับปัญหาและความต้องการ (ถวิลวดี บุรีกุล (2551: ออนไลน์) การมีส่วนร่วมของชุมชน ยังหมายถึงการมีส่วนร่วมช่วยโดยสมัครใจของประชาชนต่อโครงการใดโครงการหนึ่ง รวมทั้งความรู้สึกตื่นตัวเพื่อรับความช่วยเหลือและตอบสนองต่อโครงการพัฒนา ขณะเดียวกันก็สนับสนุนความคิดริเริ่ม และให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ กระบวนการดำเนินการและร่วมรับผลประโยชน์ รวมทั้งมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจเรื่องที่จะมีผลกระทบ การระดมทรัพยากรท้องถิ่นและการเสนอแนวทางแก้ไขใหม่ ๆ และประเมินผลโครงการ

แนวคิดเรื่องการจัดการขยะ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทยมีนโยบายให้ทุกจังหวัดดำเนินการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยโดยดำเนินการโครงการ “จังหวัดสะอาด” ใช้กลไก “ประชารัฐ” สร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการจัดการขยะมูลฝอยตั้งแต่ต้นทาง คือ บ้านเรือนของประชาชน มีเป้าหมายลดปริมาณขยะที่เข้าสู่ระบบกำจัดที่ปลายทางให้ลดลงร้อยละ 5 และกำหนดให้จัดทำระบบฐานข้อมูลขยะมูลฝอยของประเทศเพื่อให้การบริหารจัดการขยะมูลฝอยมีประสิทธิภาพ มีแผนปฏิบัติการ “ประเทศไทยไร้ขยะ” ตามแนวทาง “ประชารัฐ” ระยะ 1 ปี (พ.ศ. 2559-2560) และจังหวัดสมุทรปราการได้รับนโยบายจากกระทรวงมหาดไทยมาดำเนินการในพื้นที่

แนวคิดเรื่องธนาคารขยะรีไซเคิล ธนาคารขยะรีไซเคิล หรือ ธนาคารขยะออมทรัพย์ เป็นแนวทางหนึ่งที่ได้รับ ความนิยมในการส่งเสริมการคัดแยกขยะมูลฝอยและจัดการขยะตั้งแต่ต้นทาง ธนาคารขยะรีไซเคิลต้องมีระบบ เอกสารบัญชีและเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สมุดสมาชิก สมุดทะเบียนคุมเจ้าหนี้ สมุดสรุปรูปร่างฝาก สมุดทะเบียน คุมเจ้าหนี้ สมุดเงินสด สมุดคู่ฝาก ใบนำฝาก ใบถอนเงิน ธนาคารขยะรีไซเคิลอาจมีสถานที่เก็บรวบรวมวัสดุรีไซเคิล หรือไม่มีก็ได้ ธนาคารขยะรีไซเคิลทำให้เกิดผลพลอยได้คือ สมาชิกมีรายได้ ส่วนธนาคารก็มีรายได้จากการเป็นตัวแทน ขยายขยะรีไซเคิลและสามารถนำกำไรหลังหักค่าใช้จ่ายในการดำเนินการไปเป็นกองทุนเพื่อการศึกษา หรือสนับสนุน กิจกรรมอื่น ๆ (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, ม.ป.ป.: 64-72)

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการวิจัย

วิธีการวิจัยขั้นเตรียมการ มี 2 ขั้นตอน คือ (1) การศึกษาปัญหาและประเด็นการจัดการขยะของชุมชน และ (2) การกำหนดปัญหา การศึกษาปัญหาและประเด็นการจัดการขยะของชุมชน สถานการณ์ขยะและกระทบด้านต่าง ๆ รูปแบบการจัดการขยะที่ใช้ในปัจจุบัน ปัญหาและอุปสรรคที่พบ การจัดการขยะแบบมีส่วนร่วม การสื่อสารแบบมี ส่วนร่วมเพื่อนำมาใช้ในการจัดการขยะชุมชนศีระจรรย์น้อยใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การประชุมระดมสมอง การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เกี่ยวข้อง และการสำรวจเชิงปริมาณเพื่อสำรวจสถานการณ์และพฤติกรรม การจัดการขยะ

วิธีการวิจัยขั้นดำเนินการ

1) ประชุมระดมสมอง เมื่อวันที่ 11 มีนาคม 2559 ณ ห้องประชุม อบต.ศีระจรรย์น้อย มีผู้แทนของ หน่วยงานและภาคร่วมดำเนินงาน ประกอบด้วย อบต.ศีระจรรย์น้อย ผู้นำชุมชน 12 หมู่บ้าน ชมรมผู้สูงอายุ วัด หัวคู้ วัดปากคลองมอญ โรงเรียนวัดหัวคู้ โรงเรียนปากคลองมอญ สมาคมสตรีภาคพื้นแปซิฟิกและเอเชียอาคเนย์ แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ กลุ่มรวมมิตร 2011 และ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ประเด็น

ของการระดมสมอง คือ การจัดการขยะในชุมชนด้วยรูปแบบธนาคารขยะออมทรัพย์ รูปแบบกิจกรรมธนาคาร การมีส่วนร่วมจัดการขยะในด้านต่าง ๆ คือ มีส่วนร่วมตัดสินใจ มีส่วนร่วมวางแผน มีส่วนร่วมดำเนินการ มีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ และมีส่วนร่วมประเมินผล

รูปที่ 1 การประชุมระดมสมองเพื่อจัดตั้งธนาคารขยะออมทรัพย์

2) ประชุมร่วมกับชมรมผู้สูงอายุตำบลศิระจรเข้ชั้นน้อย เมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2559 ณ ศาลาอเนกประสงค์วัดหัวคู้ เพื่อสร้างการรับรู้เรื่องการจัดการขยะในแบบรูปธนาคารขยะออมทรัพย์ และการเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกชมรมสมัครเป็นสมาชิกธนาคารฯ โดยคัดแยกขยะรีไซเคิลและนำมาฝากธนาคารขยะเพื่อเพิ่มรายได้

3) ประชุมคณะกรรมการธนาคารขยะออมทรัพย์ รวม 4 ครั้ง เพื่อกำหนดโครงสร้าง บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของธนาคารขยะออมทรัพย์ การรับสมัครสมาชิก กำหนดวันรับซื้อขยะ การรวบรวมขยะ การทำบัญชี และการขายขยะ กำหนดวิธีการสื่อสารโดยให้คณะกรรมการแจ้งข้อมูลข่าวสารในหมู่บ้าน กำหนดรูปแบบการประชาสัมพันธ์ธนาคารขยะออมทรัพย์

4) ออกแบบและจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ธนาคารขยะออมทรัพย์และให้ความรู้เรื่องการคัดแยกขยะ เช่น ใบปลิว ป้ายไวเนล ป้าย X-Stand สติกเกอร์

5) อบรมให้ความรู้เรื่อง “การสร้างมูลค่าเพิ่มจากการแยกขยะ” แก่นักเรียนโรงเรียนวัดหัวคู้และโรงเรียนปากคลองมอญ เมื่อวันที่ 13 กันยายน 2559 และ วันที่ 22-24 พฤษภาคม 2560

6) จัดกิจกรรมอบรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการคัดแยกขยะที่ต้นทางรูปแบบธนาคารขยะออมทรัพย์ เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2560 ณ ตลาดศรีวารี เมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2560 และ เมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2560 ณ หมู่บ้านพรทิพย์

คณะผู้วิจัยได้เข้าไปร่วมในกิจกรรมการดำเนินงานของธนาคารขยะร่วมกับคณะกรรมการฯ และสังเกตแบบมีส่วนร่วมตั้งแต่การเปิดรับสมัคร การรับซื้อ การคัดแยกขยะ การรวบรวมขยะ การทำบัญชี และการขายขยะ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสมาชิกธนาคารขยะออมทรัพย์ ทุกวันที่ 28 ของแต่ละเดือน ณ วัดหัวคู้ เริ่มตั้งแต่เดือนเมษายน 2559 ซึ่งเป็นเดือนแรกที่เปิดดำเนินการธนาคารขยะออมทรัพย์ จนถึงเดือนพฤษภาคม 2560

การวิจัยเชิงปฏิบัติการขั้นการประเมินผล เป็นการติดตาม ตรวจสอบและปรับปรุง รวมทั้งการแก้ไขระหว่าง การปฏิบัติงานวิจัย คณะผู้วิจัยและชุมชนจะร่วมกันหาทางปรับปรุงแก้ไขโดยอาศัยข้อมูลจากทุกฝ่าย แล้วนำมาปรับให้เหมาะสมเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมาย มีการสำรวจความพึงพอใจของสมาชิกที่เข้าร่วมธนาคารขยะออม

ทรัพย์ ประโยชน์และผลกระทบ รวมทั้งสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารอบต.ศีรชะจรเข้้น้อย ประชุมติดตามและประเมินผล โดยคณะกรรมการธนาการชยะออมทรัพย์และสมาชิก

ผลการวิจัย

การสำรวจสถานการณ์และการจัดการชยะของตำบลศีรชะจรเข้้น้อย ผลการสำรวจจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 200 ตัวอย่าง เก็บข้อมูลเมื่อเดือนมิถุนายน- กรกฎาคม 2559 ความคิดเห็นด้านจัดการชยะในชุมชน ร้อยละ 50.5 เห็นว่าเป็นหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลหรือเจ้าหน้าที่รัฐ ร้อยละ 48.5 ระบุว่าหน้าที่จัดการชยะเป็นของเรา ร้อยละ 64.5 ระบุว่าชยะในครัวเรือนเป็นชยะประเภทรีไซเคิล ด้านการจัดการชยะย่อยสลายได้ในครัวเรือน ร้อยละ 52.5 จะทิ้งในถังชยะของ อบต. ร้อยละ 26 ระบุว่าใช้วิธีเผา ด้านชยะรีไซเคิล ร้อยละ 44.5 ตอบว่าจะทิ้งในถังชยะของ อบต. และร้อยละ 47 ระบุว่าจัดการชยะรีไซเคิลด้วยการนำไปขายสร้างรายได้ ร้อยละ 63 ให้ข้อมูลว่าชยะในครัวเรือนจะคัดแยกก่อนทิ้ง ร้อยละ 48 ระบุว่าทุกคนในบ้านจะทำหน้าที่ช่วยกันคัดแยกชยะ ชยะในครัวเรือนที่มีการคัดแยกเป็นประจำคือ พลาสติก ขวดพลาสติกคิดเป็นร้อยละ 60 ปัญหาที่ประสบเกี่ยวกับการจัดการชยะที่ผ่านมา ร้อยละ 56.5 ถึงรองรับชยะมีน้อยหรือบางจุดไม่ถึงชยะ และร้อยละ 35 ไม่มีความรู้เรื่องชยะและการคัดแยกชยะ

การดำเนินการจัดตั้งและกำหนดรูปแบบของธนาการชยะออมทรัพย์ อบต.ศีรชะจรเข้้น้อยได้ประชุมเชิญผู้นำชุมชนจาก 12 หมู่บ้าน ผู้แทนสมาคมสมาคมสตรีภาคพื้นแปซิฟิกและเอเชียอาคเนย์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชินูปถัมภ์ กลุ่มรวมมิตร 2011 และผู้แทนมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ประชุมระดมสมองเพื่อศึกษาความเป็นไปได้และแนวทางที่จะจัดตั้งธนาการชยะออมทรัพย์ ตำบลศีรชะจรเข้้น้อย เพื่อให้ธนาการชยะออมทรัพย์เป็นเครื่องมือจัดการชยะชุมชน โดยได้แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารธนาการชยะออมทรัพย์จำนวน 12 คนและที่ปรึกษา กำหนดบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ คณะกรรมการธนาการชยะออมทรัพย์ใช้การสื่อสารหลายแบบ เช่น การประชุม โทรศัพท์ ใช้อีเมล ไลน์กลุ่ม ลักษณะการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ รับฟังและเรียนรู้ซึ่งกันและกันโดยยึดผลประโยชน์ของชุมชนส่วนรวมเป็นหลัก ประเด็นการสื่อสารเป็นการติดตามงานธนาการชยะออมทรัพย์ รับฟังปัญหาที่เกิดขึ้นและร่วมกันหาแนวทางแก้ไข

รูปที่ 2 การประชุมปรึกษาหารือและติดตามการดำเนินงานเมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม 2560

สื่อสารแบบมีส่วนร่วมกับสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ_ ชมรมผู้สูงอายุตำบลศีรชะจรเข้้น้อย เป็นจุดเริ่มต้นที่ได้สื่อสารเรื่อง "การคัดแยกชยะ" "ชยะสร้างรายได้" และ "ธนาการชยะออมทรัพย์" การสื่อสารช่วยขยายประเด็นเรื่อง

การคัดแยกขยะไปในครัวเรือนและสมาชิกในครอบครัว เมื่อสมาชิกชมรมผู้สูงอายุคัดแยกขยะรีไซเคิลและนำมาฝากธนาคารขยะออมทรัพย์ ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น

สื่อสารกับ "วัดหัวคู้" ในฐานะที่วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน โครงการจัดการขยะในชุมชนได้รับการสนับสนุนจากพระปริยัติวงศาจารย์ เจ้าอาวาสวัดหัวคู้ เจ้าอาวาสวัดหัวคู้เชื่อว่าธนาคารขยะออมทรัพย์จะช่วยลดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะขยะของตำบลศีรษะจรเข้หน้า และยินดีให้วัดหัวคู้เข้าร่วมโครงการ ตลอดจนสนับสนุนสถานที่จัดกิจกรรม

ใช้สื่อช่วยสื่อสารเรื่องธนาคารขยะออมทรัพย์ ป้ายไวเนล ให้อายุละเอียดเกี่ยวกับธนาคารขยะออมทรัพย์ กำหนดวันและเวลาเปิดทำการ รายละเอียดขยะรีไซเคิลประเภทต่างๆ ที่สามารถนำมาฝากได้ ใช้สื่อเสียงสื่อถึงการรักษาสิ่งแวดล้อม มีรูปพระเข้การ์ตูน โลโก้ธงรงค์ ช่วยสร้างการรับรู้เรื่องธนาคารขยะออมทรัพย์ ใช้ข้อความ "คัดแยกขยะสร้างเงินออม" ป้าย X-Stand ให้ความรู้เรื่องคัดแยกขยะและธนาคารขยะออมทรัพย์ สมุดบัญชีธนาคารฯ ใช้ภาพพระเข้การ์ตูนเป็นภาพปกสื่อความหมายถึงตำบลศีรษะจรเข้หน้า ไปปลิวประชาสัมพันธ์ กิจกรรมธนาคารขยะออมทรัพย์ เฟซบุ๊ก อบรม.ศีรษะจรเข้หน้า นำเสนอกิจกรรมของธนาคารฯ

สื่อสารกับเยาวชนเรื่องการคัดแยกขยะและธนาคารขยะออมทรัพย์ เยาวชนในพื้นที่ตำบลศีรษะจรเข้หน้า เป็นนักเรียนโรงเรียนวัดหัวคู้ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวนรวม 163 คน และนักเรียนโรงเรียนปากคลองมอญชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-6 จำนวน 77 คน ได้จัดฐานกิจกรรมจำนวน 2 ฐาน คือ ฐาน "คัดแยกขยะหรรษา" และ "ขยะออมทรัพย์" เมื่อวันที่ 22-24 พฤษภาคม 2560 ผลการประเมินฐานคัดแยกขยะหรรษา พบว่าโรงเรียนวัดหัวคู้ มีผลการประเมินความรู้หลังการทำกิจกรรมเพิ่มขึ้นร้อยละ 11.7 โรงเรียนปากคลองมอญ เพิ่มขึ้นร้อยละ 15.6 ผลการประเมินฐานขยะออมทรัพย์ โรงเรียนวัดหัวคู้มีผลการประเมินความรู้หลังการทำกิจกรรมเพิ่มขึ้นร้อยละ 26.5 โรงเรียนวัดปากคลองมอญ เพิ่มขึ้นร้อยละ 14.2

จัดเวทีพูดคุยในพื้นที่สถานประกอบการตลาดสดศรีวารี และ หมู่บ้านพรทิพย์ กิจกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน ณ ตลาดศรีวารี หมู่ 11 เมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2560 กลุ่มเป้าหมายหลัก คือ แม่ค้าในตลาดศรีวารี ส่วนที่หมู่บ้านพรทิพย์ หมู่ 1 จัดเมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2560 กลุ่มเป้าหมายเป็นผู้นำชุมชนและลูกบ้าน กิจกรรมมีการให้ความรู้เรื่องสถานการณ์ปัญหาขยะของจังหวัดสมุทรปราการ ธนาคารขยะออมทรัพย์ การคัดแยกขยะให้เพิ่มรายได้ และการนำขยะอินทรีย์มาทำปุ๋ย

ผลการประเมินหลังการดำเนินการธนาคารขยะออมทรัพย์ ธนาคารขยะออมทรัพย์ตำบลศีรษะจรเข้หน้า เปิดให้บริการรับฝากขยะครั้งแรกเมื่อวันที่ 28 เมษายน 2559 และดำเนินการรับฝากขยะทุกวันที 28 ของเดือน ณ วัดหัวคู้ โดยมีจำนวนสมาชิกจนถึงเดือนกรกฎาคม 2560 จำนวน 140 บัญชี เมื่อดำเนินการไปสักระยะหนึ่งมีข้อเสนอแนะจากสมาชิกให้มีการรับฝากขยะสัญจร คณะกรรมการฯ จึงเปิดให้รับฝากขยะสัญจรเพิ่มที่หมู่ 1 ที่ทำการกำนันหมู่ 4 หมู่ 5 หมู่ 7 หมู่ 10 หมู่ 11 วัดปากคลองมอญ ที่ทำการ กศน. และตลาดศรีวารี การดำเนินการธนาคารขยะออมทรัพย์ตั้งแต่เดือนเมษายน 2559- 15 พฤษภาคม 2560 เป็นระยะเวลา 14 เดือน มีปริมาณขยะรีไซเคิลที่รับซื้อจากสมาชิกคิดเป็นน้ำหนักทั้งหมด 21,626.99 กิโลกรัม หรือ ประมาณ 21 ตัน คณะกรรมการธนาคารขยะออมทรัพย์ได้จัดประชุมเมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม 2560 และมีมติให้จ่ายเงินปันผลหลังดำเนินการมาครบหนึ่งปี ในเดือนมิถุนายน 2560 และบริหารเงินที่เป็นผลกำไรจากการดำเนินงานธนาคารขยะออมทรัพย์จ่ายเงินปันผลร้อยละ 20 ให้แก่สมาชิก

จากการสำรวจหลังดำเนินการด้านการมีส่วนร่วมจัดการขยะในชุมชนด้วยรูปแบบธนาคารขยะออมทรัพย์พบว่า ร้อยละ 76.2 สมาชิกและนำขยะที่คัดแยกมาฝากธนาคารขยะออมทรัพย์ ร้อยละ 28.6 ชักชวนให้คนในชุมชนสมัครเป็นสมาชิกธนาคารขยะออมทรัพย์ ด้านผลประโยชน์และติดตามประเมินผลพบว่า ร้อยละ 57.1 มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการขายขยะรีไซเคิล และมีปริมาณขยะในครัวเรือนลดลงร้อยละ 30.9 ความพึงพอใจที่สมาชิกมีต่อธนาคารขยะออมทรัพย์มากที่สุด คือ ความพร้อมให้บริการ พอใจระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.86 การประชาสัมพันธ์การเปิดธนาคารและการรับซื้อ พอใจระดับมาก ค่าเฉลี่ย 3.76 การสมัครสมาชิกและการฝาก-ถอนเงิน พอใจระดับมาก ค่าเฉลี่ย 3.67 ประโยชน์และผลกระทบจากการตั้งธนาคารขยะออมทรัพย์ เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ชุมชนอื่น ผลการประเมินระดับมาก ค่าเฉลี่ย 3.88 ชุมชนสามารถจัดการสิ่งแวดล้อมด้วยคนในชุมชน ผลการประเมินระดับมาก ค่าเฉลี่ย 3.76 ลดปริมาณขยะในครัวเรือน ผลการประเมินระดับมาก ค่าเฉลี่ย 3.74 และสร้างจิตสำนึกคัดแยกขยะ ค่าเฉลี่ย 3.74

อภิปราย และสรุปผลการวิจัย

ผลการดำเนินงานของธนาคารขยะออมทรัพย์ตำบลศีระจรรย์ชั้นน้อย ในระยะเวลา 1 ปี ตั้งแต่เดือนเมษายน 2559 -พฤษภาคม 2560 พบว่ามีแนวโน้มการดำเนินการที่ดี โดยกลไกการดำเนินการธนาคารขยะออมทรัพย์เกิดจากใช้หลักการมีส่วนร่วมและการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม อบต.ศีระจรรย์ชั้นน้อยเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนในการพัฒนาธนาคารขยะออมทรัพย์ เปิดโอกาสให้ประชาชนจากทุกหมู่บ้านเป็นคณะกรรมการธนาคารขยะออมทรัพย์ ให้อำนาจตัดสินใจและออกแบบกิจกรรมธนาคารขยะออมทรัพย์ร่วมกัน รับฟังข้อมูลด้านต่าง ๆ จากประชาชนในพื้นที่เพื่อนำมาปรับปรุงพัฒนาธนาคารขยะออมทรัพย์ บริการรับฝากขยะแบบสัญจร เป็นตัวอย่างของการปรับปรุงบริการที่มาจากความคิดเห็นของสมาชิก

กระบวนการพัฒนาธนาคารขยะออมทรัพย์ พบรูปแบบการสื่อสารที่นำมาใช้เพื่อช่วยการทำงานของคณะกรรมการธนาคารขยะออมทรัพย์และคณะทำงาน คือ การสื่อสารสองทาง ได้แก่ รูปแบบการประชุมปรึกษาหารือ พูดคุยแบบเป็นไม่เป็นทางการ การสื่อสารผ่านไลน์กลุ่ม จัดเวทีประชาคม การจัดกิจกรรมรณรงค์ จัดอบรมให้ความรู้ รวมทั้งใช้สื่อช่วยสื่อสารประชาสัมพันธ์ แต่ที่ได้ผลดีคือการสื่อสารผ่านสื่อบุคคล การที่ชาวศีระจรรย์ชั้นน้อยเป็นสมาชิกธนาคารฯ แยกขยะรีไซเคิลนำมาฝากธนาคารอย่างต่อเนื่อง แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมระดับบุคคลด้านการจัดการขยะ เกิดการสื่อสารเรื่องการแยกขยะเพื่อนำมาฝากธนาคาร เกิดเครือข่ายการคัดแยกขยะที่เป็นรูปธรรมในหลายหมู่บ้าน ส่งผลทำให้ธนาคารขยะออมทรัพย์มีสมาชิกเพิ่มขึ้น

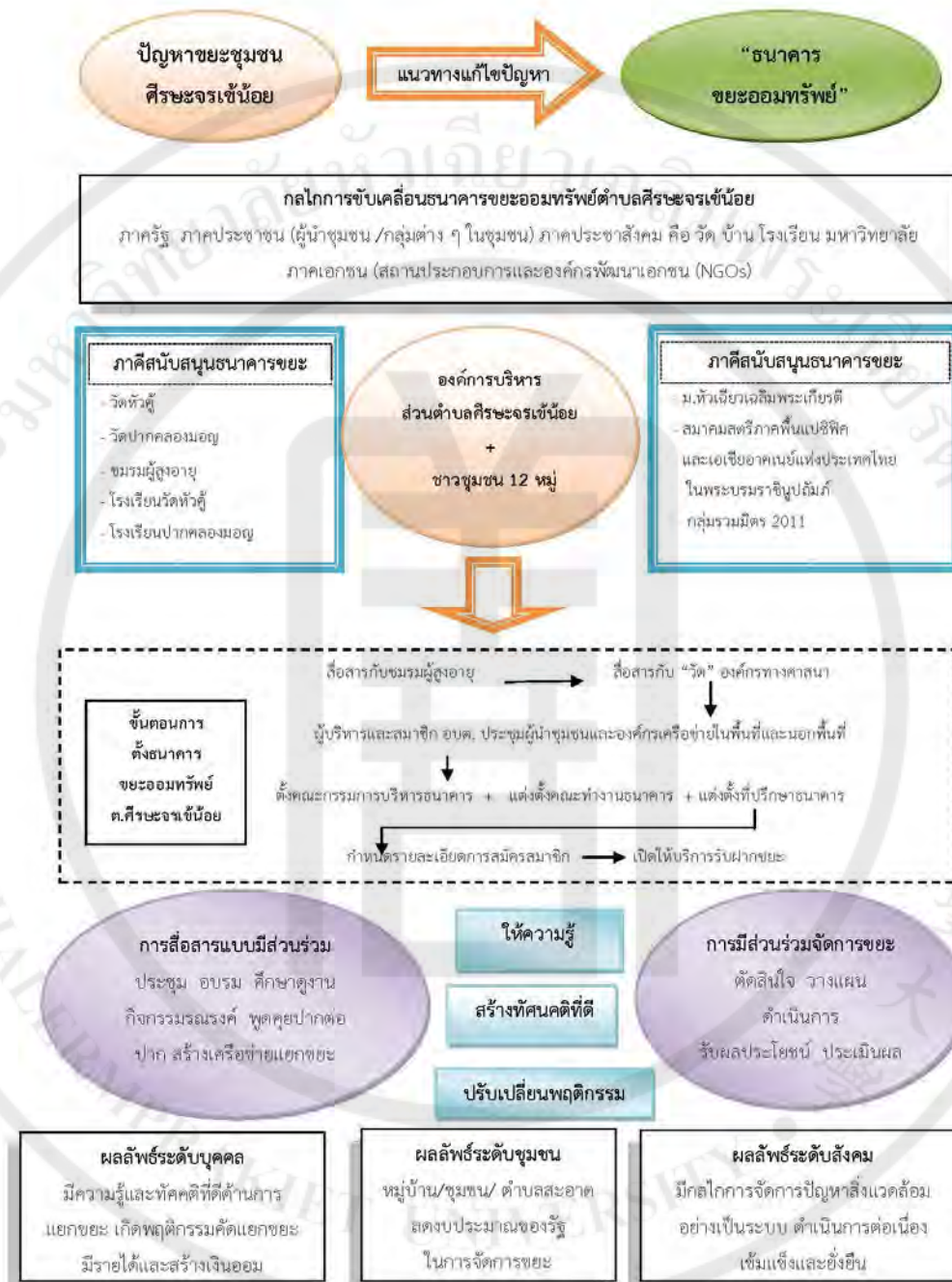
ผลจากการดำเนินงานธนาคารขยะออมทรัพย์ปี 2559-2560 คณะกรรมการจัดการขยะบ้านคลองจรรย์ชั้นน้อย หมู่ 4 และชาวชุมชนได้ร่วมแรงร่วมใจดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชนโดยคัดแยกขยะประเภทรีไซเคิลในครอบครัวของตนเองและนำมาฝากธนาคารขยะออมทรัพย์อย่างต่อเนื่อง จึงได้รับคัดเลือกเป็นชุมชนนำร่องของตำบลเข้าร่วมโครงการจัดการขยะอย่างยั่งยืนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ได้รับการสนับสนุนงบประมาณทำกิจกรรมด้านการจัดการขยะ จากการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องทำให้บ้านคลองจรรย์ชั้นน้อยหมู่ที่ 4 สามารถตั้ง “ศูนย์การเรียนรู้ธนาคารขยะออมทรัพย์” โดยทำพิธีเปิดศูนย์การเรียนรู้ฯ เมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2561 นอกจากนี้ผลการประกวด “องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” อำเภอบางเสาะฯ จังหวัดสมุทรปราการ อบต.ศีระจรรย์ชั้นน้อยได้รับคะแนนเป็นอันดับหนึ่ง ผ่านเกณฑ์ประเมินความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อย ได้รับประกาศเกียรติคุณจากรองผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรปราการ เมื่อวันที่ 18 กันยายน 2561

บริบทของตำบลศีระชะจรเข้้น้อยเป็นชุมชนชนบทกึ่งเมืองที่มีความเจริญเข้ามาอย่างรวดเร็ว แต่ก็พบว่าตำบลศีระชะจรเข้้น้อยมีทุนทางสังคมที่ดีหลายประการ (ประเวศ วะสี. 2541: 27-28) ประการแรก *ทุนมนุษย์* อบต.ศีระชะจรเข้้น้อยมีข้าราชการและเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ มีความรับผิดชอบ มีทัศนคติที่ดี ร่วมแรงร่วมใจ ท่วมเท เสียสละเพื่อให้งานของชุมชนสำเร็จ ประการที่สอง *ทุนสถาบัน* ธนาคารขยะอ้อมทรัพย์ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรศาสนา คือ วัดหัวคู้และวัดปากคลองมอญ องค์กรการศึกษา คือ โรงเรียนวัดหัวคู้ โรงเรียนปากคลองมอญ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ องค์กรพัฒนาเอกชน คือ สมาคมสตรีภาคพื้นแปซิฟิกและเอเชียอาคเนย์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชินูปถัมภ์ *ประการที่สาม ทุนทางปัญญาและวัฒนธรรม* คือ การแสดงออกด้านจิตสำนึกสาธารณะของคนในชุมชนที่เห็นประโยชน์ของส่วนรวมและร่วมมือกันแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชนด้วยความเต็มใจ จากการศึกษาสามารถนำเสนอรูปแบบการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อจัดการขยะชุมชน ตำบลศีระชะจรเข้้น้อย ได้ตั้งแผนภูมิที่ 2

รูปแบบการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อจัดการขยะชุมชนตำบลศิระจรเข้้น้อย

แผนภูมิที่ 2 รูปแบบการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อจัดการขยะชุมชนตำบลศิระจรเข้้น้อย

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาเรื่อง “การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อจัดการขยะชุมชน กรณีศึกษาตำบลศีรษะจรเข้น้อยอำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ” ไม่สามารถดำเนินการให้สำเร็จลุล่วงได้ หากไม่ได้รับความอนุเคราะห์จากองค์การบริหารส่วนตำบลศีรษะจรเข้น้อย อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลศีรษะจรเข้น้อย ภาคีเครือข่าย ได้แก่ ชมรมผู้สูงอายุ วัดหัวคู้ วัดปากคลองมอญ โรงเรียนปากคลองมอญ โรงเรียนวัดหัวคู้ สมาคมสตรีภาคพื้นแปซิฟิกและเอเชียอาคเนย์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชินูปถัมภ์ ตลอดจนและประชาชนตำบลศีรษะจรเข้น้อยที่มีส่วนร่วมและสนับสนุนงานวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยหวังว่าข้อค้นพบจากการศึกษาครั้งนี้จะได้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการจัดการปัญหาขยะของชุมชนเพื่อสร้างสังคมที่ดีและน่าอยู่ในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กรมควบคุมมลพิษ. (2559) **ขยะมูลฝอยชุมชน**
แหล่งที่มา : http://infofile.pcd.go.th/mgt/Thailand_state_pollution2017%20Thai.pdf?CFID=1327649&CFTOKEN=53049553 (17 กันยายน 2559)
- กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (ม.ป.ป.)
คู่มือธนาคารขยะรีไซเคิล. กรุงเทพมหานคร : กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม.
ถวิลวดี บุรีกุล. (2551) **การมีส่วนร่วม แนวคิด ทฤษฎีและกระบวนการ**. [PDF เอกสาร
ออนไลน์] แหล่งที่มา : http://kpi.ac.th/การมีส่วนร่วม_แนวคิด_ทฤษฎีและกระบวนการ.html (17
กันยายน 2559)
- ประเวศ วะสี. (2541) **ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคม และ
ศีลธรรม**. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.
- สำนักสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร. (2556) **คู่มือแนวทางจัดการขยะมูลฝอยและ
สิ่งแวดล้อมโดยชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: มาตาการพิมพ์.
- องค์การบริหารส่วนตำบลศีรษะจรเข้น้อย. “ข้อมูลประชากร” แหล่งที่มา :
<http://srisajorrakhanoi.go.th/public/communityinfo/data/index/menu/177>
(22 มิถุนายน 2559)